

Alla samarbeten som bedrivs inom ramen för Palmecentrets verksamhet ska vara jämställdhetsintegrerade. Det innebär att vi ska utforma, genomföra och följa upp vår verksamhet på ett sätt som främjar jämställdhet.

Jämställdhetsintegrering bygger på en *Jämställdhetsanalys*. Jämställdhetsanalys handlar om att titta på olika jämställdhetsaspekter så att vi, utifrån det, kan planera och genomföra vår verksamhet på ett sätt som bidrar till jämställdhet.

Vem fattar beslut? Vem kontrollerar resurser? Vilka möjligheter finns för kvinnor, män, flickor och pojkar?

För att kunna fatta medvetna beslut om vilka åtgärder som behövs för att samarbetet ska vara jämställdhetsfrämjande behöver vi ha kunskap om hur kvinnor respektive män påverkas i de situationer och aktiviteter som insatsen berör. Varje projekt och program som planeras inom ramen för Palmecentrets verksamhet ska därför inledas med en jämställdhetsanalys som sen följs upp löpande under samarbetets genomförande. Det gäller både för så kallade ”riktade insatser”, det vill säga projekt och program som har som direkt mål att bidra till ökad jämställdhet, och för projekt och program som inte direkt berör just jämställdhet.

Jämställdhetsanalysen ska utföras *i dialog med partnerorganisationen/erna*. Att få med sig *målgruppens/ernas perspektiv* är väldigt viktigt. Det är

målgruppen som har bäst kunskap om hur situationen för kvinnor respektive män ser ut där insatsen ska genomföras.

Jämställdhet är ett komplext tema. Det är många aspekter som behöver tas i beaktande. Ofta är saker och ting inte som de kan verka vid första anblick. Det krävs ett kritiskt förhållningssätt och ett visst mått av detektivarbete för att skapa sig en överblick av vad som kan vara av betydelse för att utformningen och genomförandet av en insats ska bidra till ökad jämställdhet.

En jämställdhetsanalys består alltid av två delar:

Kvantitativ jämställdhet – fokuserar på antal och proportioner (ofta uttryckt i procentsatser). En viktig källa när kvantitativ jämställdhet ska kartläggas är olika former av statistik. Det kan till exempel handla om att titta på fördelningen mellan män och kvinnor vad gäller deltagandet i projektet, vilka som bjuds in till konferenser, eller hur fördelningen mellan kvinnor och män ser ut i projektteamet.

Kvalitativ jämställdhet – fokuserar på hur möjligheterna ser ut för kvinnor och män att faktiskt delta aktivt och påverka. Det kan till exempel handla om att fundera på vilka effekter eller conse-

kvenser som olika aktiviteter kan medföra för kvinnor och män och se vilka hinder som kan finnas för att kvinnor och män ska kunna delta aktivt i projektet på lika villkor.

En mängd olika metoder kan tas till hjälp när en jämställdhetsanalys ska utföras. Vad som är relevant att undersöka och vilken information som behöver samlas in varierar beroende på kontext, typ av insats och vem som berörs av insatsen ifråga.

Olika metoder, som exempelvis SWOT och olika värderingsövningar, kan tas till hjälp för att samla in och analysera olika typer av information. Tips på metoder kan du bland annat hitta i JämStöds metodbok för jämställdhet eller i ESF:s metodstöd "Gör!". Dessa, och andra tips på metoder och verktyg, kan hittas i *Jämställ Nu:s* resursbas (www.jamstall.nu).

En ofta använd metod när det handlar om att analysera och kartlägga hur en verksamhet styrs och finansieras, samt hur den bör förändras för att bli mer jämställd, är *4R-metoden*. 4R står för *Representation* (fördelningen mellan kvinnor och män), *Resurser* (hur fördelas resurser mellan kvinnor och män), *Realia* (förståelse för hur könsmonster påverkar organisationen/kontexten och vad de får för effekter) och *Realisera* (åtgärdsplan). Du kan läsa mer om metoden i de metodstöd som nämns i ovanstående stycke.

"Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv"

Så lyder det övergripande jämställdhetspolitiska målet i Sverige. Jämställdhet handlar om makt. *Maktanalys* är

därför en viktig del av jämställdhetsanalysen.

Olika *normer och föreställningar* (stereotyper) kopplade till kön påverkar kvinnor respektive mäns handlingsutrymme. Normer och föreställningar kan användas för att begränsa ett köns möjligheter att agera, eller för att legitimera förtryck och orättvis fördelning av resurser. Normer tenderar på så vis att upprätthålla maktstrukturer. En viktig del av jämställdhetsanalysen är därför att synliggöra normer och föreställningar om kön, och fundera över hur dessa kan tänkas påverka projektet. Vi behöver veta hur kön och genus kopplas till roller och ansvar för att kunna utforma jämställdhetsmedvetna insatser.

En annan aspekt som är viktig att titta närmare på handlar om vem som har tillgång till och *kontroll över resurser*. Att ha kontroll över resurser innebär att ha makt. Ofta skiljer sig tillgången till, eller kontrollen över, resurser mellan kvinnor och män. Resurser kan vara av olika slag. Några exempel på olika typer av resurser är:

- Ekonomiska resurser, till exempel inkomst.
- Materiella resurser, till exempel egendom, bostad, bil.
- Produktiva resurser, till exempel mark och arbetskraft.
- Politiska resurser, till exempel ledarskapskapacitet, tillgång till beslutsfattande organ.
- Sociala resurser, till exempel familjenätverk, ekonomisk status, etcetera.
- Kunskap, till exempel tillgång till information och utbildning.
- Tid.

En annan aspekt som det behövs titta närmare på när en jämställdhetsanalys ska utföras är *behov*. Kvinnors respektive mäns behov ser ofta olika ut och kräver olika former av åtgärder för att bemötas. För att underlätta analysen kan det vara bra att skilja mellan praktiska behov och strategiska behov, även om dessa hänger ihop och ibland sammanfaller. *Praktiska behov* är sådana behov som kvinnor respektive män har i sina vardagliga liv, som till exempel tillgång till vatten, mat, boende, inkomst, barnomsorg, transport, etcetera. *Strategiska behov* är sådana behov som handlar om förändring på samhällsnivå, som lagstiftning, jämställda löner, politisk representation, föräldraförsäkring, etcetera.

Intersektionalitet handlar om att olika aspekter samverkar med varandra. Kön, eller genus, är en av flera diskrimineringsgrunder och samspelar med andra diskrimineringsgrunder såsom etnicitet, socioekonomisk status, ålder, sexualitet (heterosexuell, homosexuell, bisexuell), trosuppfattning och funktionalitet (full funktionsförmåga, fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar). Det innebär att inte alla kvinnor respektive män berörs på samma sätt av en specifik åtgärd och att behoven varierar mellan olika grupper och olika individer. När vi gör en jämställdhetsanalys behöver vi använda oss av ett intersektionellt perspektiv.

Risk och konfliktkänslighet. I samband med att vi utför en jämställdhetsanalys är det bra att även fundera på risker. Detta behöver göras ur två perspektiv, dels utifrån frågan om vad eventuella aktioner eller förändringar som insatsen kan medföra kan leda till för konsekvenser? Finns det risk för

konflikter? Repressalier? Motsatt effekt i form av minskat utrymme för deltagande? Och dels utifrån frågan om vilka risker kopplade till genus och jämställdhet som finns för samarbetets genomförande, till exempel om det finns kön/genusrelaterade hinder som kan påverka aktivitetens genomförande?

10 TIPS:

- ★ **Deltagande metoder.** En god analys kräver flera perspektiv, och framför allt att de som berörs av insatsen har fått komma till tals. Partnerskap, förtroende och god kommunikation ger en god grund för den dialog som krävs för att utföra en jämställdhetsanalys.
- ★ **Var så specifik som möjligt.** För att kunna planera och genomföra ett utvecklingssamarbete som är jämställdhetsfrämjande behöver vi veta hur de kvinnor respektive män som berörs av insatsen påverkas av olika beslut och åtgärder. En luddig analys på allt för generell nivå ger oss inte den vägledning vi behöver för att kunna ta konkreta beslut.
- ★ **Utgå från relevans.** Bestäm vilka frågor som är mest relevanta att ställa och fokusera på att besvara dessa väl.
- ★ **Ta reda på vad som redan har tagits reda på** och ställ frågor till de som berörs (målgruppen) och de som innehar relevant kunskap (partnerorganisationer, andra intressenter). Vilka ledtrådar finns för att kunna besvara frågan? Ledtrådar kan vara olika typer av statistik, verksamhetsrapporter, foton, intervjuer, enkäter och observationer med mera. Men vittnesmål och anekdoter kan ofta ge minst lika viktig information.

❖ **Tänk kritiskt och var källkritisk.** Samma fråga kan få helt olika svar beroende på vem du frågar. Ställ dig alltid frågan om vilka intressen som kan ligga bakom det svar du får. Även statistik kan vinklas olika beroende på vilket syfte som ligger bakom sammanställandet av den.

❖ **Språkmedvetenhet.** Språk är ofta präglad av könsnormer. Genom att synliggöra detta kan språket användas som ett verktyg för att främja jämställdhet. Könsneutrala uttryck kan dölja ojämlikheter som kanske behöver lyftas fram.

❖ **Kulturell medvetenhet.** Jämställdhet är starkt kopplat till kultur och identitet. Att ifrågasätta någons kultur kan upplevas som väldigt förolämpande och i värsta fall få motsatt effekt. De svar vi får på våra frågor påverkas också av kultur och identitet. En kulturell medvetenhet hjälper oss att formulera våra frågor på ett sätt som skapar förtroende och ökar våra möjligheter att få ett svar samtidigt som det hjälper oss att tolka de svar vi får.

❖ **Kombinera kvantitativ och kvalitativ information** och använd disaggregerad data (data som har delats upp i olika kategorier såsom ”män”, ”kvinnor”) i den utsträckning det är möjligt.

❖ **Glöm inte männen!** Jämställdhet omfattar båda könen och en analys som bara omfattar kvinnor ger inte tillräcklig vägledning för att kunna utforma jämställdhetsfrämjande insatser. Jämställdhet är inte en kvinnofråga och även män påverkas negativt av bristande jämställdhet. Ett om-

råde som får ökat fokus är kopplat till maskulinitet. Att problematisera mansrollen och fråga sig hur stereotypa föreställningar om män kan tänkas påverka insatsen är lika relevant som att undersöka hur kvinnor och synen på kvinnorollen påverkar de kvinnor som deltar.

❖ **Använd de metodstöd som finns.** I Palmecentrets metodstöd om jämställdhet ”Alla vinner på jämställdhet” finns grundläggande information om jämställdhet och vilka faktorer som är viktig att beakta när jämställdhet ska analyseras. Där finns också exempel på stödfrågor som kan användas för planeringen av ett nytt samarbete. I Projekthandboken i sektion 4.5 finns en kortfattad vägledning för jämställdhetsanalys i projektplaneringen, med exempel på konkreta frågor. På Internet går det att hitta en uppsjö av material och guider för jämställdhetsanalys. För material och övning på svenska rekommenderas www.jamstall.nu där det även finns en resursbas för olika metodstöd som riktar sig till myndigheter och kommuner.

December 2020